

ВСТУП

У нашому столітті масових утеч і депортацій, столітті великого блуду історії з географією єдине громадянство, котре справді важить, – це громадянство мови.

Оксана Забужко

Українська мова як код нації

Завдання 1. Проаналізуйте поданий текст. Напишіть свій варіант твору на тему: „Слово, натхнуте вірою в свою силу, в примат духового чинника – творить дива” (Дмитро Донцов):

За Донцовим, Шевченко „вогнем – розпеченим залізом свого слова – прийшов ... гоїти рани анемічної сучасності”, він „... розпанахував гниле серце вогнем свого слова”, „проганяв диявола словом” (Дмитро Донцов). Ця одержима поетова праця лікаря-учителя-езотерика-пророка мала за основу креативне трактування природи слова: а) первинність духового чинника над матеріальним: „Слово, натхнуте вірою в свою силу, в примат духового чинника – творить дива, і в життя людини і нації. Він це знав, знав, що Вища сила, яку прикликали до себе євангельські хворі, сила незрима, духовна, – лікувала фізичні недуги і душевні, творила дива і в царині фізичній” (Дмитро Донцов); б) національна окремішність через слово у протиставленні **свій – чужий**: „Прийшов час, те слово ожило, пламенем взялось і запалило оселі займанців...”, „лукавим їх словам не треба йняти віри” – звідси одна з основних максим Шевченка: „любови хто не має до рідної країни, – той серцем дід, каліка” (Дмитро Донцов) (І. Фаріон. Концепт „слово” у рецепції Дмитра Донцова // І. Фаріон. Слово – меч духовний. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – С. 18–19).

Звернімо увагу!

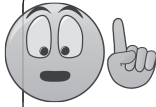

Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову. Ми повинні бути свідомі того, що мовна проблема для нас актуальна і на початку XXI століття, і якщо ми не схаменемося, то матимемо дуже невтішну перспективу (Ліна Костенко).

Завдання 2. Прочитайте уривок з вірша Д. Павличка „Пам’ять”, у якому автор словами „московитів” пояснює, чому українці мають забути мову. Напишіть 10 назв-символів та на їхній основі створіть текст про національну історичну пам’ять у публіцистичному стилі:

А мову має він забути, / Бо мова – гріх, печаль спокути, / Здоров’я і світлінь ума, / І честь, і гідність, і страма, / І пісні хміль, і запах рути, / Батурин і Базар, і Крути, / І дух УПА, і біль засмути, / І хрест із льоду, і німа / Голгота наша – Колима.

Звернімо увагу!

„Ключовим чинником конкурентоспроможності народу, особливо в сучасних війнах, є наявність своєї мови, обов’язкової для всіх громадян держави. Національна мова збільшує духовну силу народу, зміцнює його егрегор, посилює його здатність до Спільної Дії задля Спільного Блага і як результат – створює кращі умови для пошуків персонального щастя. Крім того, мова – це бойовий код, зрозумілий для своїх і незрозумілий для ворога. Тому при створенні національних держав, які претендували на сильну політику, першим було питання державної мови” (І. Каганець. Арійський стандарт: Українська ідея епохи великого переходу. – К.: А.С.К., 2004. – С. 73–74).

Завдання 3.

Продовжіть тексти:

№ 1. *Слова випромінюють енергію, але щоразу іншу. Це нагадує випромінювання світла зірками. Слово доходить до нас із глибини віків, коли ситуація, що його, слово, покликала, давно вже змінилася, проте сигнал чинний. Саме через Слово ми виходимо за межі себе, прилучаючись до всього свого народу. Через Слово відбувається рух, стремління до ідеалу, що перебуває поза тобою і вище. Мова – це весь обсяг нашої народної пам’яті. Людина протистить Часові саме в Слові, і бореться з безпам’ятством, з ентропією, Словом. Власне, Слово і є Пам’ять. А пам’ять – це життя* (П. Мовчан. Мова – явище космічне // Твори в трьох томах. Том III. Координати часу: Літературно-критичні статті, публіцистика, есе. – К.: Вид. центр „Просвіта”, 1999. – С. 180).

№ 2. *Нація може втратити землю, державу, релігію тощо, але зберегатиме шанси на відродження. Втрата ж мови робить регенерацію неможливою, оскільки лише завдяки мові зберігається історична пам’ять народу, його традиції, звичаєве право, внутрішня солідарність, національний характер, менталітет – усе те, що згуртовує народ у „великому МИ”, що надає йому прикмет збірної (колективної) особистості* (Я. Радевич-Винницький. Протиставлення національне – інтернаціональне: мовний аспект // Я. К. Радевич-Винницький. Мовна складова національного буття: Студії з української лінгвонаціології. – Київ; Дрогобич: Посвіт, 2013. – С. 250).

Цікавинка

„Коли Італія 1861 року здобула незалежність, мовою Данте послуговувалися всього 600 тисяч мешканців із 25 мільйонів населення країни. Чеська мова в середині XIX століття була на краю загибелі, її витіснила із суспільного життя німецька мова. В Ізраїлі у 1948 році тільки рабини знали іврит. Проте продумані енергійні заходи урядів та праця інтелігенції цих країн за відносно короткий час докорінно змінили мовну ситуацію. А тим часом унаслідок колонізації в Південній Америці зникло понад тисячу мов, у Північній – 170, у Радянському Союзі за сімдесят років – 70 мов” (Українська мова в XXI столітті: проблеми стану і статусу (Інтерв'ю з Іваном Ющуком) // Дивослово. – 2010. – № 8. – С. 2).

Завдання 4. Проаналізуйте слова Яреми Гояна про Олесья Гончара. На основі поданого тексту напишіть твір на тему: „Слово – код нації”:

Особливість таланту Олесья Гончара в тому, що він уміє в океані рідної мови знайти таке слово, яке несе в собі код нації, і засвітити його перед народом, піднести, як знамено, розгорнути, як епоху, вмістити в ньому стени, ясні зорі й тихі води України. І тоді те обране чи послане долею слово, розродившись із народних глибин, набирає враз сили отчої землі і вогню сонця, і дає ім'я новонародженому творові, і стає віхою в літературі, опиняється на чолі літературних лав і починає в мові народу нове життя. Одне слово, а в ньому – цілий світ... (Цит. за: М. Степаненко. Олесь Гончар – історик, теоретик, практик української лексикографії // Українська мова. – 2013. – № 3. – С. 34).

Завдання 5. Прочитайте уривок з тексту Джонатана Свіфта „Мандри Лемуеля Гулівера”. З'ясуйте суть описаних мовних академічних реформ, які відбувалися в Логадо. Поясніть суть тогочасної та сучасної мовної політики. Напишіть висновок на основі прочитаного:

Потім ми відвідали школу мовознавства, де троє професорів працювали над удосконаленням рідної мови.

Перший проєкт пропонував спростити мову, замінивши багатоскладові слова односкладовими і скасувати дієслова та дієприкметники, бо насправді всі мислимі речі – виключно іменники.

Другий передбачав цілковите знищення всіх слів узагалі, що було б вельми корисно для здоров'я і зберегло б багато часу. Адже всім відомо, що кожне вимовлене слово деякою мірою псує легені і, таким чином, скорочує нам життя. Виходячи з того, що слова, по суті, означають речі, вчені вважали, що людям, замість говорити, зручніше було б носити з собою ті предмети, про які може бути мова.

І цей намір, безперечно, здійснили б на велике полегшення людству та поліпшення здоров'я, якби жінки не змовилися з простими й неписьменними людьми і не пригрозили підняти повстання, якщо їм заборонять розмовляти таким способом, яким споконвіку балакало все жіноцтво. Отак простий люд завжди буває непримиренним ворогом знання.

А втім, багато найученіших людей пристало на те, щоб розмовляти руками. Єдина незручність, а надто для тих, хто має багато чого сказати, полягає в потребі тягти на спині цілу купу різних речей, для чого часом буває потрібна допомога одного або двох здорових наймитів. Я часто бачив, як двоє мудреців, зігнуті під вагою торб і пакунків, неначе наші мандрівні торговці, стрічалися на вулиці. Вони розкладали все своє добро на землі, розмовляли якусь годину, потім знову збирали все в торби, піддавали їх на плечі один одному і розходилися.

Щодо невеликих розмов, то потрібне для них приладдя вільно вміщується в кишені та в руках; особливо ж легко підтримувати коротку розмову вдома.

У помешканнях, де відбуваються побачення наслідувачів цієї науки, повнісінько різних речей, і співрозмовники завжди мають наготові все, що може здатися для їхніх балачок.

З другого боку, цей винахід міг би заступити міжнародну мову, зрозумілу для всіх націй, де речі та хатня обстановка однакові. Тоді посланники могли б порозумітися з першим-ліпшим королем або прем'єр-міністром, не звертаючись до перекладачів (Дж. Свіфт. Мандрі Лемюеля Гуллівера / Пер. з англ. М. О. Іванова; за ред. Ю. Я. Лісняка. – К.: Веселка, 1991. – 286 с. – С. 182).

Завдання 6. Прочитайте тексти. Доведіть (на основі фактів) чому небезпечним для людства є зникання мов. Запишіть власні міркування:

№ 1. Коли зростає кількість нерідномовних людей у надрах народу, то зростає й негативна енергетика, що діє на нього і виявляється у природних та соціальних катаклізмах, хворобах, фізичній і моральній деградації та в іншому лихові. Чи не з діянням цього закону світобудови пов'язані сьогочасні біди й катастрофи в Україні? Питання, ясна річ, риторичне. Адже світова спільнота рясніє численними прикладами того, як зникали з історичної арени народи, що зрікалися рідної мови як своєї головної ідентифікаційної ознаки. Загалом до Різдва Христового людство говорило дванадцятьма тисячами мов, на початку нового часу – десятьма, до XV століття – дев'ятьма, а нині – близько шістьма тисячами. Як же збіднів наш світ!

Народи після відмови від рідного слова зникали не тільки в минулому, цей процес триває й тепер. У наш час, наприклад, зникли мова аборигенів півночі Японії та острова Сахалін – айнська, убихська мова, останній носій якої помер у Туреччині в початках 90-х років. За прогнозами вчених, 5400 мов світового лінгвістичного атласу (60 % від усієї кількості їх) нині перебувають під загрозою зникнення. Як прогнозують мовознавці, у XXI столітті за рік на планеті зникає в середньому 12 мов, а до кінця вже цього століття має зникнути половина з використовуваних нині мов (В. Федоренко. Рідна мова – Божа благодать // Дивослово. – 2009. – № 2. – С. 3).

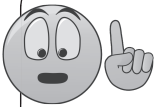
№ 2. Забуття загрожує, по-перше, мовам невеликих народів. За даними ЮНЕСКО, мова може існувати й передаватися з покоління в покоління, коли число її носіїв не менше ніж 100 тисяч осіб. Наразі мовою тубільних мешканців Аляски „іак” послуговується лише одна мешканка цього штату, говір „удіхе” в Сибіру використовують близько 100 осіб, а мовою „арікапу” спілкується лише шестеро бразильських індіців-одноплемінників. Бачите, яка сумна статистика...

Цікаво, що більше ніж половина наявних мов припадає лише на вісім країн: Папуа, Нову Гвінею, Індонезію, Нігерію, Індію, Мексику, Камерун, Австралію та Бразилію.

Але одночасно з відмиранням мов відбувається і зворотний процес. Так, наприклад, було свого часу відновлено іврит, яким говорить сьогодні понад 5 мільйонів ізраїльтян. Понад 10 тисяч мешканців Гавайських островів заговорили практично забутою ще десятиріччя тому рідною мовою, мешканці хочуть повернути втрачені мови племен майя, а новозеландці – маорі. Але співвідношення між померлими і відновленими мовами все одно катастрофічне (Д. Харрісон. „Зникнення мови – це загибель етносу і втрата для людства” // Урок Української. – 2006. – № 7. – С. 58).

Українська мова як державна

Звернімо увагу!

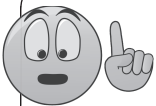
„Національна ідея – це і є національна операційна система управління суверенним інформаційним простором, тобто її суверенна державна мова” (Афоризми та сентенції Юрія Ілленка. Криниця для спраглих / Автор ідеї, укладач та літературний редактор Ірина Фаріон. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. – С. 72).

Завдання 7. Напишіть твір, використовуючи за основу „Науку про рідномовні обов’язки” Івана Огієнка:

Рідномовна політика – то найцінніша й найважливіша частина національної політики взагалі; недотримання її нормальних практик сильно шкодить культурі народу й його політичному станові.

Завдання 8. Напишіть 5 влучних та злободенних висловів про мову. Приміром: *Поневоленій народ, що хоронить свою мову, держить ключ від своєї в’язниці у своїх руках* (А. Доде).

Звернімо увагу!

„Різкий перехід на тотальне застосування в Україні державної мови дозволить „закрити оптику” ворожим державам, спотворить їхні розуміння подій в Україні і різко знизить їхні можливості агресивного втручання в наше життя. Це допоможе українцям звільнитися від зовнішнього зомбування і почати жити власним розумом, згідно з українським способом життя, із сильною внутрішньою і зовнішньою політикою” (І. Каганець. Арійський стандарт: Українська ідея епохи великого переходу. – К.: А.С.К., 2004. – С. 73).

Завдання 9. Проаналізуйте поданий текст. Напишіть власний варіант твору на тему: „Батьківщина – це передусім мовна батьківщина” (Ганс Георг Гадамер):

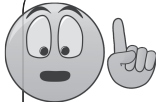
„У реальному вимірі батьківщина – це передусім мовна батьківщина” (Ганс Георг Гадамер). Мова є „частиною соціального середовища” (Гайман Штайнталь)

і водночас „психікою у звуках. У ній поєднане зовнішнє (фонєми, морфєми, лексєми (словоформи), фразєми, синтаксєми, текстє) з внутрішнім (вєличезним світєм значєнь, пов'язаних із цимє звуками та їхніми комбінациями). За Вільгєльмом Гумбольдтєм, між духєм народу та його мовою існує вїдношеннє **втїлюваностє**: дух втїлюєтьсє у мовї як у своємєм знаряддї. Навїть бїльшє – між цимє феноменамє можна поставити знак рївностє: дух народу є його мова, і мова народу є його дух (Я. Радевич-Винницький. Протиставленнє нацїональнє – їнтернацїональнє: мовний аспект // Я. К. Радевич-Винницький. Мовна складова нацїонального буттє: Студїї з українськї лїнгвонацїологїї. – Київ; Дрогобич: Посвіт, 2013. – С. 251–252).

Завданнє 10. На основї поданого тексту проаналїзуйте Стусовє „видноколо їндивїдуального життєїснуваннє”, „виробленнє шибє поглядїв”, „непросївану рєштє (мовного „я”)”:

Мовнє „я” – цє фіксованє для соцїяльних потрєб видноколо життєїснуваннє, форма цього життєїснуваннє, явищє, перевернутє і явлєнє на соцїяльний екран, на його потрєбу; тобто, мовнє „я” – цє вжє подвоєна форма, форма форми (опускаю їншї чинники, пов'язанї з системними особливостямї). І через цє мовнє „я” – вжє не тотожнє видноколовї їндивїдуального життєїснуваннє. Воно не стїльки виявляє його, скїльки приховує за вироблєними шибамї поглядїв, фїльтруєтьсє через них, виявляючись лишє в тїй мїрї, в якїй даєтьсє ситовї. А цо не просїваєтьсє? Цо з ним? Ця непросївана рєштє – основа неврозє, соцїяльно спричинєного; вона створює напругу, якїй нема виходу, тобто напругу тїльки руйнївну для особистостє (В. Стус. Листє до сина. – Івано-Франкївськ: Лїлєя-НВ. – 2002. – С. 100).

Звернїмо увагу!

„Поширеннє двох мов у одній країні завжди є станом нестїйкї рївновагї, що має тенденцїю або до перетворєннє на одномовнїсть, або до розпаду єдиної держави на частини за мовною ознакою” (Л. Масєнко. Мова і полїтика. – К.: Сонєшник, 2004. – С. 19).

Завданнє 11. Проаналїзуйте суть слова на основї поданого вїрша. Напишїть, що для вас означає „Слово”:

*У словї просвїчує слово,
словєчко, слївцє, словєнєткє.
Зїницямї праслов'янткє
у словї просвїчує слово.
А слово народжує слово,
спїває з братами-словами.
Життє за вїками спливає,
а слово народжує слово.
А слово вростає у слово,
бузкамї цвїтє у розмаї (Петро Перебийнїс).*

Цікавинка

„1887 року польський лікар-офтальмолог Людвіг Заменгоф створив міжнародну мову для полегшення спілкування між представниками різних народів. В основі цієї мови лише 900 загальноновживаних латиномовних коренів та 16 правил. Заменгоф не став афішувати своє авторство і випустив підручник під псевдонімом Доктор Есперанто. Нова мова дістала назву *есперанто* (той, що має надію).

1890 р. в Одесі вперше в Україні виник осередок есперантистів, значну частину яких становили медики.

Нині у світі налічують понад сто періодичних видань мовою есперанто й одинадцять потужних радіостанцій ведуть регулярне мовлення нею. Радіостанція „Свобода” розпочала передачі про есперанто, пропонуючи слухачам пісні та вірші цією мовою. У 1993 році есперанто офіційно визнано літературною мовою” (О. Заболотний. Мовознавчі турніри // Дивослово, 2003. – № 2. – С. 50).

Завдання 12. Напишіть текст про мову, використовуючи щонайбільше образів. Приміром:

Древні мудреці мали свою особливу мову і виявляли думку своєю образами, наче словами.

*То були фігури речей земних або небесних. Наприклад: Сонце означало Істину, Кільце або Змія, звита у кільце, – вічність, якір – твердість або раду, Голуб – сором'язливість, Бусел – богопочитання, Зерно і насіння – помисел... Небо, місяць, сонце зірки, вечір, ранок, хмари, дуга, рай, птахи, звірі, люди і т. ін. – все то образи висоти, **Небесної премудрости**. Але ці образи мають всередині себе щось золоте й дорогоцінне, тобто Боже (В. Хитрук. Оракул духа – Григорій Скворода. – Київ – Херсон – Львів: Ставропігон, 2013. – С. 66).*

Українська писемність

Цікавинка

„Кам'яна Могила – це унікальне, найцікавіше на планеті Земля святилище або справжній музей української писемности, як зазначає Олексій Губко. Тут стародавнім письмом обмережані стіни, стеля і підлоги всіх 62 гротів і печер. Її довго не досліджували. І лише в 1889 році академік-археолог М. Веселовський там побував, але не подав про це жодної інформації. У ХХ ст. ще до війни її досліджували два знамениті українські археологи – Валентин Даниленко та Отто Бадер, описали 37 гротів. З 1955 р. на Кам'яній Могилі працює Борис Михайлов, великий ентузіаст і директор цього заповідника. Він випустив дві книги: „Петрогліфи Кам'яної Могили на Україні” (1994) та „Кам'яна Могила – світова пам'ятка древньої культури в Україні” (2003). А потім завершували цю роботу в другій половині ХХ ст. ще два вчені-сподвижники Юрій Шилів та Анатолій Кифішин. Найдавніший запис, що

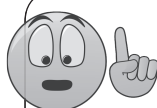

його виявив у цьому святилищі Анатолій Кифішин, належить до XII тис. до н.е. Звісно, що він був дошумерський. Особливо вражає запис, який розшифрував Анатолій Кифішин: „Радісно рало оре”, який свідчить про те, що наші предки були хліборобами” (В. Цимбалюк. Мова як генетичний код народу: навч. посіб. для факультативних занять. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – С. 166).

Завдання 13. Прочитайте поданий текст. Доповніть його та запишіть:

Найдавніші свідчення про передписемність на території України мають вік у 7 тис. років. „Винахідниками” її були представники трипільської культури, які мешкали біля Трипілья над Дніпром й використовували глиняні символи знаків, що збереглися на керамічних виробах. Трипільці мали розвинуту систему знаків, комбінація яких дає змогу прочитати сакральні тексти (Книга рекордів України).

Звернімо увагу!

„... багатоманітні зв’язки України, до яких слід долучити і пов’язання з германським світом, – крім Скандинавії, також з Німеччиною (ще з часів Київської Русі засвідчено, наприклад, слово *шпільман* – „мандрівний музикант і співак”; згодом поширилося магдебурзьке право і цеховий устрій), а на Сході контакти з арабськими країнами й Іраном – безпосередні й через Туреччину – засвідчують, що Україна-Русь ніколи не була відсталою, напівдикою провінцією, якою після пограбування духовних багатств намагалася її зробити царська Росія (як відомо, Петро I, відчинивши Росії вікно в Європу, доклав усіх зусиль, щоб зачинити всі численні вікна України туди ж). Відомо багато (цілком об’єктивних) свідчень мандрівників, що відвідували Україну, які висловлювали захоплення поширенням тут (навіть серед жінок) письменности (Павло Алепський, XVII ст.) і пізніші (уже з початку XVIII ст.) дорожні враження мандрівників-іноземців, які порівнювали Україну (на противагу тодішній Росії) із країнами Європи за цивілізованістю, ввічливістю, порядком, що панував тут навіть серед селян” (О. Б. Ткаченко. Мова і національна ментальність (Спроба сучасного синтезу). – К.: Грамота, 2006. – С. 93).

Стилі української мови

Завдання 14. Прочитайте тексти. До якого стилю вони належить? Проаналізуйте мовні засоби. Напишіть власні тексти-мініатюри про мову в науковому, публіцистичному, офіційно-діловому, розмовному та художньому стилях на тему поданого тексту. У публіцистичному (чи розмовному) тексті аргументуйте необхідність вивчити українську мову:

№ 1. *Що протиставив Австрійській імперії і польським шовіністам Маркіян Шашкевич – той молодий чоловік, який подарував світові тезу: „Замало знати –*

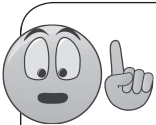

потрібно пережити”? *МОВУ*. 12 лютого 1834 року на семінарських урочистостях і 14 жовтня 1836 року в церкві Юра він, молодий студент-семінарист, виголосив вперше промови руською мовою. І повернувся до семінарії, наче витязь із поля битви, – щасливий і великий. Мова і тільки мова робила його собою. Тодішній директор львівської поліції німець Пойман сказав: „У нас по горло клопоту з поляками, а сі дураки хочуть воскресити замертво поховану руську народність”. Таке обурливе зізнання слугує за найкращий аргумент суспільно-креативної ролі мови (І. Фаріон. Слово – меч духовний. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2012. – С. 5–6).

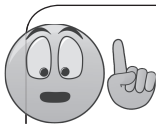
№ 2. *Власне, Слово і є Пам'ять. А Пам'ять – це життя. Бо забуття – це смерть. Уже перші глиняні таблиці акумулювали життєву енергію. Пам'ять відбирає і обстоює всі цінності, без яких людина ніщо. Хто зрікається рідної мови, той зрікається усієї духовної спадщини свого народу. Мова пам'ятає і зберігає таємниці, в ній прихований вищий зміст. Треба лише постійно думати над ними, як стверджував англійський поет-філософ Колридж, – і нам відкриється в **словах** їхня мудрість. Тобто треба постійно перебувати в силовому полі своєї мови. У **слів**, за визначенням того ж Колриджа, подвійна функція: просвітлювати, прояснювати зміст, через те **слово – світло**; і печатати зміст, скріплювати його, або ж приховувати, шифрувати. Той, хто послуговується рідною мовою, не лише просвітлює, а й скріплює. А хто вдається до мови чужої, той лише печатає, бо механічна засвоєність мови не переходить у психологічні нурти, у підсвідомість, звідки і береться енергія для просвітлювання сутностей. У мови онтологічний статус, бо Слово тотожне світу.*

Мова оживляє Світ, вона фокусує в собі енергію Світу, тому розслаблення чи активізація того чи іншого національного організму відбувається через Слово. Мова – це п'ята ефірна стихія, яка облягає національний простір, і зменшення її сфери призводить до утворень своєрідних озонних отворів, через які вривається чорна енергія, що деморалізує народ. Мова є своєрідним синтезом усього національного, фокусом його бачення. Національне слово – слово збігне (П. Мовчан. Мова – явище космічне // Твори в трьох томах. Том III. Координати часу: Літературно-критичні статті, публіцистика, есе. – К.: Вид. центр „Просвіта”, 1999. – С. 180–181).

Звернімо увагу!

„У Київській Русі науковий стиль розвивався переважно на основі перекладних науково-природничих та історичних творів. У XIV–XV ст. його поповнили логіко-філософські трактати, фізико-математичні, астрономічні твори тощо. У XVI ст. у науковому стилі староукраїнської літературної мови посилювався живорозмовний струмінь – особливо в історичній літературі, у жанрах передмови, післямови, посвяти тощо. З кінця XVI ст. розвивалася лінгвістична література, зокрема жанр граматики. У XVIII ст. народно-розмовна мова в науковому стилі закріплювалася найпоспідовніше в науково-практичних жанрах: лікарських і господарських порадниках, травниках, календарях, рецептах, приписах тощо. За даними науковців,

у староукраїнській мові була добре розроблена суспільно-політична, військова, морська, мінералогічна, мовознавча, друкарська, музична, сакральна термінологія” (В. Шаркань. Формування наукового стилю нової української літературної мови в підросійській Україні // Українська мова. – 2013. – № 2. – С. 100).

Завдання 15. За поданим висловом Т. Шевченка напишіть твір у публіцистичному стилі на одну із тем:

1) – *Якби то, – думаю, – якби / Не похилилися раби... / То не стояло б над Невою / Оцих осквернених палат!* 2) *Страшно впасти у кайдани, / Умирать в неволі, / А ще гірше – спати, спати, / І спати на волі;* 3) *Високії ті могили, / Де лягло спочити / Козацьке біле тіло, / В китайку повите;* 4) *В своїй хаті – своя правда, / І сила, і воля;* 5) *Свою Україну любіть, / Любіть її...*

Звернімо увагу!

Професор Л. Масенко зазначає: „Жодна мова не має права претендувати на роль другої рідної мови іншого народу. Таке право привласнює собі лише колонізатор з метою змінити ідентичність колонізованих, уподібнити її до своєї, а відтак позбавити завойованих опірності й привласнити їхню територію” (цитую за: Л. Ткач. Соціолінгвістичні аспекти дослідження української мови у працях професора Лариси Масенко // Дивослово. – 2012. – № 11. – С. 45).

Завдання 16. Прочитайте текст, з’ясуйте його стиль. На основі поданого матеріалу створіть два тексти: один – у публіцистичному, інший – у художньому стилі:

Волхви – давньоукраїнські жерці, служителі язичницького релігійного культу. Носії стародавньої української культури й духовності, народної медицини, знань з астрономії, математики, географії, будівництва тощо. Володіли, як правило, багатьма мовами, зокрема арабською, латинською, грецькою, німецькою, вірменською та ін. Сприяли розвиткові торгівлі, ремесел, налагодженню дипломатичних стосунків давніх українців з сусідніми народами.

Дбали про духовний рівень давніх українців, про будівництво капищ та дотримання язичницького календаря, про охорону священних лісів, гаїв, рік. Першофілософи цивілізованого світу. Створили вчення про Деміурга – Першотворця землі і всього довоколишнього світу – пришельця з далеких галактик.

Творці стародавнього українського письма, кількох давньоукраїнських докирилівських абеток (трипільська, „Іванове письмо”, „буквиця” та ін.). Автори „Велесової книги”, Аскольдового літопису (С. Плачинда).

Цікавинка

(щодо стабільності мови)

„Американський мовознавець М. Сводеш підрахував, що за тисячу років лексика змінюється приблизно на 19 %, а тим часом 80 % найуживаніших слів зберігаються, забезпечуючи сталість мови. Знаменитій поемі Ш. Руставелі „Витязь у тигровій шкурі” 800 років, а проте грузини й тепер вільно читають її. Мова „Божественної комедії” А. Данте, написаної 700 років тому, мало чим відрізняється від сучасної італійської.

А хіба змінилася граматики української мови від часу виходу „Кобзаря” Т. Шевченка, хоч відтоді вже минуло 170 років? Отже, про якісь радикальні зміни в мові загалом і в сучасній українській зокрема говорити не доводиться. Звичайно, тепер наша мова, не обмежена колоніальними припасами, багато що повертає собі, а інтенсивний розвиток науки й техніки змушує вишукувати назви для нових явищ, але в своїй основі вона залишається незмінною, такою, якою була сотні років тому” (Українська мова в XXI столітті: проблеми стану і статусу (Інтерв'ю з Іваном Ющук-ком) // Дивослово. – 2010. – № 8. – С. 3).

Завдання 17. Напишіть три тексти (у художньому, розмовному та публіцистичному стилях) на тему: „Українська національна ідеологія”.

Завдання 18. Напишіть три тексти про Львів у таких стилях: а) художньому; б) офіційно-діловому; в) розмовному. До текстів уведіть подані конструкції: *барокові сюжети, галицько-волинські князі, готичний стиль, Двірець, запах кави, Замкова гора, Західна Україна, Каменяр, колоритна львівська говірка, мальовничі зелені пагорби, Маркіян Шашкевич – автор альманаху „Русалка Дністрова”, Проспект Свободи, річка Полтва, Собор Святого Юра.*

Завдання 19. За поданим початком напишіть тексти в художньому та науковому стилях:

Горіх – дерево-тотем. За давньою легендою, Перун розлускавав навесні два горішки: з одного текла річка (доц), а з другого виривався вогонь (блискавка); від лущення – грім. Згідно з повір'ям, горішок-двійник приносить щастя й багатство, його берегли, тримали в скрині. Волхви суворо забороняли рубати молоді горіхи (С. Плачинда).

Завдання 20. За поданим початком напишіть твір-роздум у публіцистичному стилі:

Заголовок третьої книги – „Плач Єремії” – стає крилатим. У переносному значенні „Єремія”, „Плач Єремії”, „Єреміяда” – усе це слова на означення скорботи над загибеллю великої справи.

І сам Єремія – це образ біблійного пророка, який розкривав людям очі на моральне падіння вельмож і провіщав загибель Ізраїльського царства (А. Коваль).

Цікавинка

Промова, яка турбується про істину, повинна бути простою і нехитромудрою (Сенека).

Завдання 21. Прочитайте частину проповіді архієпископа Ігоря Ісіченка. Відтворіть поданий текст у розмовному (або художньому) стилі:

Неділя 3-тя по П'ятдесятниці

Дорогі брати і сестри!

Пригадаймо, як змінилися наші оселі, коли вперше після зимових холодів ми ретельно помили потьмянілі з осені вікна. Ще зранку все на дворі здавалося таким брудним, бляклим, невиразним. Аж ось крізь прозоре скло до квартири вривається осяйна радість весняного дня, пробуджує нас, сповнює енергії, наснажує до життя. І хоча сам довоколишній світ за вікнами лишився тим самим, ми вже сприймаємо його цілком інакше, помічаємо в ньому не лише брудні калюжі й голі дерева, а й бадьоре шугання птахів, бруньки на кущах, перші зелені паростки біля асфальту. Ми виявляємося готові своїм духовним поривом приєднатися до нездоланного пробудження змарнілої за час зимового сну природи.

А це лише один із виявів того, як багато в сприйнятті довоколишнього світу залежить від нашого бачення цього світу: наскільки чистим, здоровим воно є. Христос у прочитаній сьогодні частині Нагірної проповіді вчить нас розуміти важливість для духовного життя людини образу людського оточення, зовнішнього життя, що складається в її свідомості (Архієпископ Ігор Ісіченко. Дім мій – буде домом молитви. – Харків–Львів, 2005. – С. 105).